

факторы, которые позволяют изменить кризисную ситуацию на более сбалансированную. При этом основное внимание отводится вопросам трансформации мировоззрения большинства людей, особенно, младшего поколения. Также приводятся аргументы, которые доказывают необходимость изменения системы образования, которая существует в нашей стране.

Ключевые слова: устойчивое развитие, инновационный подход, компетентностный подход, интеграция образования, ноосферное мировоззрение.

Summary

L.P.Onufriichuk, A.M.Onufriichuk

The Necessity of Formation of Neosphere World Outlook of Youth

The article deals with the brief analyses of the problem of existence of natural environment of the Earth and the necessity of implementation of the new natural corresponding human's behaviour. The main factors allowing to change the critical situation into the more balanced one are described. Special attention is paid, hereby, to the questions of transformation of the majority of people's outlook, especially of those of younger generation. The arguments which prove the necessity of the system of education alteration existing in our country are also provided.

Key words: persistent development, innovational approach, competence approach, integration of education, neosphere world outlook.

Дата надходження статті

„24” червня 2008 р.

УДК 37.018.26

Н.В.ПАНЬКОВА,
вчитель НВО №28
(м.Хмельницький)

Взаємодія вчителя початкових класів і батьків у вихованні підростаючого покоління

В статті розкривається суть виховного процесу у дитячому колективі на основі співробітництва, співпраці вчителя і батьків.

Ключові слова: інтелектуальне виховання, духовний потенціал, родинне виховання, співробітництво, співдіяльність, пріоритет школи.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Спільна робота класоводів і батьків щодо виховання загальнолюдських цінностей – пріоритет сучасної школи. У наші дні проблема організації виховного процесу набула особливої актуальності й гостроти через ряд обставин. Перша пов'язана з усвідомленням найвищої цінності, якою є Людина і її життя. Друга зумовлена тим, що сучасне покоління живе на зламі епох, зміна яких пов'язана з динамічними процесами у певних структурах життя і розвивається двома шляхами: відторгнення застарілих форм життя, що чинять опір змінам, і формування нових цивілізованих засад життєдіяльності.

Завдяки діяльності вчителя, підкреслюється у Цільовій комплексній програмі „Вчитель”, реалізується державна політика створення інтелектуального, духовного потенціалу нації, формування людини майбутнього. Від учителя вимагається вміння самостійно приймати рішення, організувати виховний процес у дитячому колективі на основі співробітництва з батьками. Нині йде активний пошук ефективних форм і засобів щодо здійснення виховного процесу в школі

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Витоками вирішення проблеми є праці найвизначніших працівників українського просвітнього руху XVIII ст. Д.Туптало, І.Максимовича, С.Яворського, Ф.Прокоповича, М.Козачинського, С.Кулябка, Г.Сковороди, Я.Козельського, П.Завадовського, І.Фальковського та ін. На основі сімейного виховання проходить думка про велич формування таких важливих рис, як повага до батьків, жінки, почуття милосердя, вдячності, ввічливості тощо. Так, педагог і літератор, освітній діяч Іоанн Максимович зазначав, що життя людини безпосередньо залежить від характеру виховання. Видатний філософ-просвітитель, поет і педагог Григорій Сковорода свої етичні погляди передавав через байки та притчі. Через образи Мавпи, Лелеки та інших дійових осіб своїх творів він розкриває стосунки між батьками і дітьми, звеличує почуття вдячності та вміння задовольнятися малим. Він наголошував, що основою виховання є родинне, адже першими природними вихователями і наставниками є батьки. Філософ-демократ, учений-енциклопедист Я.Козельський обстоював думку про те, що батьки повинні забезпечувати дітям моральне виховання, даючи їм правильне розуміння добра і зла. Політичний діяч, перший міністр освіти Російської імперії П.Завадовський, даючи поради про виховання, вказував на особливу роль батьків у формуванні особистості майбутнього громадянина. І.Тимковський, педагог, письменник, освітній діяч, ставив високі

вимоги щодо формування в дітей моральних рис – чесності, порядності, поваги до батьків, старших та жінок.

За роки свого існування педагогічна наука нагромадила багатий досвід спільної роботи школи, сім'ї і громадськості. На думку великого педагога А.С.Макаренка, основна мета вчителя полягає в тому, щоб допомогти батькам у вихованні своїх дітей, залучити їх до читання педагогічної літератури, про сімейне виховання, озброїти методами самопізнання і вивчення власних дітей, дати вихідні орієнтири їхньої поведінки в нестандартних ситуаціях. „Його книга для батьків” є своєрідною енциклопедією сімейного виховання.

Ознайомлення з педагогічною спадщиною В.Сухомлинського („Серце віддаю дітям”, „Як виховати справжню людину”, „Батьківська педагогіка”) дає право стверджувати про наявність ідеї проектування людини, гармонії суспільних та індивідуальних потреб у структурі особистості. На його думку, школа як осередок культури може виконати цю роль, коли в її діяльності пануватимуть чотири культури: Батьківщини, Людини, Матері й рідного Слова.

Звертаючись до батьків, В.Сухомлинський нагадував: „Якщо ви хочете стати неповторною особистістю, якщо ви мрієте залишити після себе глибокий слід на землі – не обов'язково бути видатним письменником або вченим, творцем космічного корабля або відкривачем нового елемента періодичної системи. Ви можете утвердити себе в суспільстві, засяяти красивою зіркою неповторної індивідуальності, виховавши хороших дітей, хороших громадян, хороших трудівників, хорошого сина, хорошу дочку, хороших батьків для своїх дітей. Творення людини – найвище напруження всіх ваших сил. Це і життєва мудрість, і майстерність, і мистецтво. Діти – не тільки і не стільки джерело радості. Діти – це щастя, створене вашою працею [9, 124].

Ґрунтовне дослідження зазначеної проблеми ми знаходимо в працях О.Я.Савченко, І.А.Зязюна, І.Д.Беха та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є визначення та обґрунтування аспектів міжособистісної взаємодії у вихованні підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу... Родинне виховання – перша природна і постійно діюча ланка виховання. У сім'ї закладається духовна основа особистості, її мораль, самобутність національного світовідчуття, світорозуміння. Родинне виховання – це перевірений віками досвід національного виховання дітей у сім'ї. Воно є могутнім джерелом формування високої моральності, глибоких людських почуттів, любові до матері і батька, роду і народу, пошани до рідної мови, історії, культури.

Основними завданнями родинно-сімейного виховання в умовах сьогодення є:

- виховання фізично і морально здорової дитини, забезпечення необхідних екосоціальних умов для повної реалізації можливостей розвитку дитини;
- створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, умов для розвитку почуттів і сприймань дитини, її самореалізація;
- засвоєння моральних цінностей, виховання культури поведінки, правдивості, справедливості, гідності, честі, людяності;
- залучення дітей до чарівного світу знань;
- виховання поваги до школи і вчителя;
- формування естетичних смаків і почуттів;
- забезпечення духовної єдності поколінь, збереження родинних традицій, виховання національної свідомості.

Педагогічна майстерність вчителя, стимулювання батьків до навчання дитини на повну силу її здібностей – запорука виконання цих завдань. Школа як вогнище виховання, як сила морального, ідейного впливу живе тільки в педагогічному колективі. І як важливо батькам допомогти зберегти неминущі духовні цінності – в переконаннях, поглядах, традиціях, в живих відносинах між учителями та батьками. Учнівський колектив стає великою виховною силою завдяки тому, що на нього впливають духовні цінності й надбання, осмислені живою творчістю, одухотворені знаннями й ідейними переконаннями вчителя і батьків. Одним з джерел переконань і громадянської одухотвореності особистості є моральна краса людської поведінки. На думку В.Сухомлинського, найскладніше і найтонше завдання вихователя полягає в тому, щоб сформувати в кожній людині її „тверде”, несхитне моральне осереддя, утвердити ідеал, дати на все життя могутній духовний заряд непримиренності до зла, виробити вміння самостійно орієнтуватись в складних обставинах життя.

Система роботи з батьками, сім'ями учнів в початковій школі є багатогранною і містить значну кількість різноманітних заходів, які передбачають індивідуальні, групові, колективні та диференційовані форми загальнопросвітницької, педагогічної, психологічної та багатьох інших видів діяльності. У нових умовах суспільного, освітнього та технічного розвитку законодавство України чітко визначає межі відповідальності сім'ї за навчання і виховання дітей: саме батьки зобов'язані постійно дбати про своїх дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей.

Дослідження свідчать про те, що сьогодні сім'я не готова взяти на себе всю відповідальність за соціалізацію дітей.

Проте сім'я не є ізольованим мікросередовищем: багатоканальні зв'язки з'єднують її з суспільством; різноманітні зовнішні чинники впливають на її виховну функцію. Важливу функцію координації виховних дій сім'ї у сучасних умовах покладено на школу, і від того, як організована і реалізована робота з батьками класу, значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання дітей. Суттєвим за своєю значущістю завдання є широке залучення батьків, усіх дорослих членів сім'ї до співпраці з педагогічним колективом, до активної участі в житті класу.

Організацію роботи з батьками у сучасному освітньому закладі умовно можна поділити на такі напрямки:

- 1) вивчення сімей учнів, їх виховного потенціалу;
- 2) залучення батьків, усіх дорослих членів родини до навчально-виховного процесу як рівноправних учасників, інтеграція зусиль і гармонізація взаємин педагогічного колективу і батьківської громадськості у створенні сприятливих умов для ефективної роботи школи;
- 3) формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам в їх психолого-педагогічній самоосвіті;
- 4) корекція виховної діяльності родин із різним типом сімейного неблагополуччя.

Організація роботи з батьками в школі – багатоаспектна і має значні педагогічні можливості.

Аналіз сучасного стану співробітництва вчителя і батьків свідчить: успіх в організації роботи з батьками значною мірою залежить від особистості та авторитету педагога, його професійності, високих моральних, людських якостей, вміння спілкуватися з батьками, колегами. Вчитель початкових класів у цьому процесі посідає особливе місце, бо він є першим, хто встановлює контакт із сім'єю учня, і чия компетентність стає обличчям школи.

Співпрацюючи з батьками, ми виявили такі складові чинники ефективної діяльності вчителя початкових класів і батьків:

- 1) організаційна робота:
  - вибори батьківського комітету,
  - формування складу секцій,
  - затвердження та обговорення плану діяльності;
- 2) робота секцій:
  - анкетування,
  - відвідування сімей,
  - індивідуальні бесіди,
  - батьківські збори,
  - заняття „школи для батьків”;
- 3) масові справи та участь у позакласній роботі школи:
  - вечори-зустрічі з батьками – людьми різних професій,
  - участь у класних та загальношкільних святах,
  - історична година,
  - родинні свята.

Провідною формою роботи з батьками є батьківські збори.

Батьківські збори – це громадський орган, який своїми рішеннями визначає завдання, зміст, напрямки роботи батьківського колективу, класу. Порядок їх проведення є довільним. Досвід свідчить: на батьківських зборах згуртовується колектив батьків, формується загальна думка щодо актуальних проблем життєдіяльності класу, колективна відповідальність батьків за весь клас в цілому і за кожну конкретну дитину, формується педагогічна культура батьківської громадськості. Класні батьківські збори виявляють думки і точку зору як батьків, так і вчителя, виробляють колективне рішення і спільні єдині вимоги до навчання та виховання дітей. Ефективність класних батьківських зборів значною мірою залежить від вибору вчителем актуальних для батьків проблем і подальшого обговорення їх з ним („Роль сім'ї у вихованні підростаючого покоління”, „Виховання любові до книги”, „Як допомогти дитині впоратися з емоціями”, „Виховання свідомої дисципліни”, „Як допомогти молодшим школярам у навчанні”, „Сімейні традиції”).

Педагогічний досвід переконує у тому, що необхідно вести постійну просвітницьку роботу серед батьків, бо саме вчителі можуть спрямувати батьків на створення в сім'ях умов, що сприяють розвитку особистості дитини. Сім'я є найважливішим фактором, який впливає на формування цінностей, щоб виховати у дитини чуйність, шанобливе ставлення до людей, батьки самі повинні володіти достатнім рівнем перелічених якостей. У виховній роботі з дітьми батьки користуються найрізноманітнішими методами, основними серед них є: приучення, вправлення, переконання, участь у діяльності, заохочування. Всі ці методи застосовують у своїй роботі і педагоги, однак, на думку вчителів-практиків їх використання у сім'ї набуває особливого характеру, що визначається специфікою умов життя,

своєрідністю взаємин батьків і дітей, ступенем опанування батьками педагогічних знань та вмінь. На жаль, виховання дітей у сім'ї не завжди відбувається успішно. Тому завдання учителя попередити про надмірний авторитаризм сімейного виховання, який позбавляє дитину власної самостійної лінії поведінки, і такий, при якому відсутня віра у сили та можливості самої дитини. Друга крайність сімейного виховання, що призводить до серйозних ускладнень, пов'язана зі зніженістю, розпещеністю дітей, яка є наслідком „сліпої” любові батьків до дитини. „Любити дітей потрібно мудро”, – казав В.О.Сухомлинський, – не по-курячому. Дитина, що не вихована у душі розчуження – егоїст. Вона не знає слів „неможна”, „можна”, „необхідно”. Вона не знає свого обов'язку перед батьками, не хоче працювати. Дитині здається, що вона приносить радість батькам уже тим, що живе на світі [9,220].

Дуже багато помилок у сімейній роботі виходить через те, що батьки немов забувають, в який час вони живуть. Батьківська вимога до себе, батьківська пошана до своєї сім'ї, батьківський контроль над кожним своїм кроком – ось перший і найголовніший метод виховання.

Тому цілісний, систематичний процес виховання передбачає об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін. Ініціатива у цих контактах по праву належить школі. Широка пропаганда педагогічної культури серед батьків сприяє тіснішій взаємодії сім'ї і школи.

Висновки... Підсумовуючи вищесказане, зазначимо те, що „виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію. Наші діти – це майбутні батьки і матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками і матерями. Але й це – не все: наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми, перед усією країною” [9,243].

У складний час існування нашого суспільства з особливою силою виявляється об'єднуюча роль міцної сім'ї для повноцінного виховання дітей. Міцність сім'ї, навіть за несприятливих умов, компенсує багато вад у громадському середовищі. Відчуття любові батьків і дітей, навіть у кризовий підлітковий вік, коли вони прагнуть бути самостійними, залишається, хоч для більшості типовим виявом самостійності є „автономна моральність”, яка нерідко призводить до педагогічної занедбаності, відчуженості від батьків.

Висвітлена проблема не вичерпує всіх аспектів дослідження. Подальшого вивчення потребують питання створення системи навчально-виховної роботи, яка б сприяла удосконаленню ідей вирішального впливу вчителя на формування моральної сфери особистості дитини, осучаснення програмно-виховного процесу, яка може стати головним чинником консолідації дій вчителя та батьків, їх об'єднання навколо загальнозначущих цілей навчання та виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України „Про виховання дітей та молоді”. – 2004. – №3.
2. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. – К. : ППВ, 2002.
3. Концепція „Сім'я і родинне виховання” // Рідна школа. – 1996. – №11-12.
4. Дем'янюк Т. Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі : наук.-метод. посіб. / Т. Д. Дем'янюк. – Суми, 2006.
5. Карпенчук С. Г. Теорія і методи виховання / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища школа, 2005.
6. Калмиков Г. Про діяльність сім'ї та школи / Г. Калмиков // Початкова школа. – 1998. – №9. – 45 с.
7. Макаренко А. С. Книга для батьків. Про батьківський авторитет / Антон Семенович Макаренко. – К. : Рад. школа, 1972. – 31 с.
8. Сударева Л. С. Батьківські збори / Лілія Станіславівна Сударева. – Х. : Основа, 2007.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані педагогічні твори / Василь Олександрович Сухомлинський. – [в 3-х т.]. – М. : Педагогіка, 1980.

Аннотація *Н.В.Панькова*

Взаємодія учителя начальных классов и родителей у воспитании подрастающего поколения

В статье раскрывается сущность воспитательного процесса в школьном коллективе на основании сотрудничества учителя и родителей.

Ключевые слова: интеллектуальное воспитание, духовный потенциал, семейное воспитание, сотрудничество, приоритет школы.

Summary *N.V.Pan'kova*

Interaction of parents and the primary school teacher in upbringing of the growing generation

The essence of educational process in the school collective body on the bases of cooperation of the teacher and parents is revealed in the article.

Key words: intellectual upbringing, spiritual potential, family upbringing, collaboration, priority of the school.